

Informácia o priebehu a výsledkoch 129. zasadnutia Výboru ministrov Rady Európy

V dňoch 16. – 17. mája 2019 sa minister zahraničných vecí a európskych záležitostí SR Miroslav Lajčák zúčastnil na 129. zasadnutí Výboru ministrov Rady Európy (ďalej „RE“) v Helsinkách vo Fínsku. Tento najvyšší rozhodovací orgán RE zasadá raz ročne. 129. zasadnutie sa konalo v znamení 70. výročia vzniku RE ako najstaršej paneurópskej politickej organizácie.

Zasadnutie slávnostne otvoril predseda vlády Fínska Juha Sipilä, ktorý v prejave vyzdvihol najmä princípy demokracie a právneho štátu, spoločné hodnoty členských štátov RE, ktoré sú základom slobody, bezpečnosti a prosperity Európy. Vyzval na potrebu zabezpečenia efektívneho fungovania RE do budúcnosti. Zasadnutie viedol predseda Výboru ministrov RE, minister zahraničných vecí Fínska Timo Soini. Hlavnou témou, ktorej sa 129. zasadnutie venovalo, bola „Zdieľaná zodpovednosť za demokratickú bezpečnosť v Európe“. Diskusii dominovali kríza a reforma organizácie a príprava dlhodobej politickej vízie RE, konflikty v členských krajinách, fungovanie Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej „ESLP“), spolupráca RE s Európskou úniou a politika RE voči susedským regiónom.

Predvečer formálneho zasadnutia Výboru ministrov RE bol venovaný pripomenutiu si 70. výročia založenia RE. Pri tejto príležitosti Výbor ministrov RE prijal politickú deklaráciu, v ktorej opätovne potvrdil dôležitosť princípov právneho štátu, demokracie a dodržiavania ľudských práv a základných slobôd. V kontexte nových výziev, ktorým Európa čelí, deklarácia vyzýva na potrebu udržania a posilnenia jednoty členských štátov RE. Členské štáty sa zaviazali naďalej úprimne a účinne medzi sebou spolupracovať s cieľom dosiahnutia väčšej jednoty a ochrany spoločných princípov RE, ktoré sú ich spoločným dedičstvom. Členské štáty budú uľahčovať ekonomický a sociálny pokrok a presadzovať mier založený na spravodlivosti a medzinárodnej spolupráci.

Generálny tajomník RE Thorbjørn Jagland vo svojom vystúpení ocenil prínos RE k ochrane ľudských práv, demokracii a právnomu štátu v Európe. Generálny tajomník, rovnako ako aj mnohé delegácie vo svojich vystúpeniach, venoval veľkú pozornosť slobode slova, ochrane novinárov a obrancov ľudských práv.

Diskusii vedúcich delegácií dominovala situácia v RE, ktorá vznikla v nadväznosti na neúčast parlamentnej delegácie Ruskej federácie na práci Parlamentného zhromaždenia RE (ďalej „PZ RE“) a neplatenie povinného členského príspevku Ruskej federácie do rozpočtu RE. Väčšina delegácií podporila rozhodnutia, ktoré otvárajú cestu k riešeniu aktuálnej krízy. Ide o apel na účasť všetkých delegácií na júnovej voľbe nového generálneho tajomníka RE v PZ RE, potvrdenie práva na rovnocenné zastúpenie členských štátov v oboch štatutárnych orgánoch RE, ale na druhej strane aj o výzvu na plnenie všetkých povinností vrátane finančných. Delegáti RE rozhodli tiež o vytvorení novej procedúry spoločnej pre Výbor ministrov RE, PZ RE a generálneho tajomníka RE, ktorá bude reagovať na porušovanie záväzkov členských štátov voči štatútu organizácie.

V diskusii získal podporu návrh na prípravu štúdie uskutočniteľnosti právneho rámca pre úpravu umelej inteligencie vo vzťahu k dodržiavaniu ľudských práv, čo potvrdzuje úlohu RE ako globálneho lídra v určovaní štandardov. Konsenzus panoval aj v otázke posilnenia zabezpečenia dlhodobej efektivity kontrolného mechanizmu Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej „EDLP“) a osobitne dostatočného finančného zabezpečenia

ESLP. Väčšina delegácií sa vyjadrila za princíp nulového reálneho rastu rozpočtu RE, ktorý zaisť aspoň minimálnu finančnú stabilitu. V diskusii jednoznačne dominoval apel na návrat k princípom efektívneho multilateralizmu.

Zo 47 členských štátov bolo na zasadnutí Výboru ministrov RE viac ako 30 štátov zastúpených na úrovni ministrov zahraničných vecí, čo svedčí nielen o význame, ktorú organizácii členské štáty prikladajú, ale aj o vážnosti výziev, ktorým RE v súčasnosti čelí.

Zdieľaná zodpovednosť za demokratickú bezpečnosť v Európe

a) Správa generálneho tajomníka RE: Pripravení pre budúce výzvy: posilnenie RE

Generálny tajomník RE Thorbjørn Jagland predstavil šiestu výročnú správu o stave demokracie, ľudských práv a právneho štátu v Európe s názvom „Pripravení pre budúce výzvy: posilnenie RE“. Správa analytického charakteru sa sústreďuje na päť oblastí, v rámci ktorých hodnotí vývoj za ostatný rok a identifikuje otvorené otázky. Ide o poslednú správu Thorbjørna Jaglanda vo funkcii generálneho tajomníka RE.

Úvod správy pozostáva z politickej výzvy adresovanej členským štátom v kontexte súčasných výziev, ktorým Európa a RE čelia. Generálny tajomník RE apeluje na posilnenie systému EDLP, na riadne financovanie RE, ako aj na posilnenie zmluvnej základne RE prostredníctvom zriadenia právnych štandardov zabezpečujúcich výkon ľudských práv pri používaní umelej inteligencie, bojujúcich proti moderným formám otroctva a podporujúcich hospodársku a sociálnu inklúziu.

Trendy a výzvy k našej demokratickej bezpečnosti

Správa so znepokojením poukazuje na spochybňovanie prednosti EDLP a ESLP pred vnútroštátnou legislatívou a súdmi. Taktiež nie je možné tolerovať existenciu politických väzňov. S cieľom zabrániť opakovaniu týchto situácií je nevyhnutné zabezpečiť okamžitý výkon rozsudkov ESLP. Správa poukazuje aj na nebezpečné trendy obmedzovania sudcovskej nezávislosti zo strany výkonnej moci. Ohľadom spoločenských a sociálnych výziev správa upriamuje pozornosť na negatívne dopady úsporných opatrení, na potrebu posilnenia antidiskriminačných politík a politík rovnosti príležitostí, na ochranu práv osôb patriacich k národnostným menšinám a na potrebu riešenia agendy spojenej s migráciou na základe spoločných štandardov.

Súbor právnych predpisov (acquis) a ich posilnenie

Správa zdôrazňuje význam EDLP a Európskej sociálnej charty ako najdôležitejších dohovorov RE. Na ich základe boli prijaté ďalšie právne nástroje ako reakcia na potrebu poskytnutia dodatočnej ochrany a súvisiace výzvy, ktorým jednotlivci čelia (napr. Európsky dohovor na zabránenie mučeniu a neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu, Rámcový dohovor na ochranu národnostných menšín, Dohovor o ochrane detí pred sexuálnym vykorisťovaním a sexuálnym zneužívaním). Správa zároveň vyjadruje podporu participácii jednotlivcov v športovej, kultúrnej a vzdelávacej oblasti. Za účelom vysporiadať sa s identifikovanými výzvami správa navrhuje možnosť prijatia Protokolu k Dohovoru o boji proti obchodovaniu s ľuďmi, ktorý by mal obsahovať definíciu nútenej práce a preskúmať uskutočniteľnosť nového právneho nástroja zriaďujúceho rámec pre vývoj, úpravu a aplikáciu umelej inteligencie.

Reformný proces a strategické návrhy s cieľom budúceho posilnenia RE

Vzhľadom na vážnosť výziev, ktorým Európa čelí, sa RE musí stať proaktívnejšou, pokiaľ ide o oblasť dodržiavania záväzkov vyplývajúcich z členstva v RE a prijatie urgentných opatrení v prípade, ak členský štát tieto záväzky zjavne nedodržiava. Z tohto dôvodu by Výbor ministrov RE a PZ RE mali koordinovať svoje konanie, vzhľadom na nefunkčnosť jednostranných sankcií. Potrebná je spolupráca s cieľom vysporiadať sa s výzvami v členských štátoch. Takéto koordinované konanie by malo byť založené na jasných kritériách, najmä na rozsudkoch ESĽP a záveroch monitorovacích orgánov RE.

Správa zdôrazňuje aj povinnosť pokračovať v štrukturálnych a administratívnych reformách s cieľom dosiahnuť väčšiu efektívnosť a flexibilitu.

Na zasadnutí prijal Výbor ministrov RE rozhodnutia, ktoré sú zamerané predovšetkým na implementáciu opatrení navrhovaných generálnym tajomníkom RE na posilnenie ochrany a podpory občianskej spoločnosti v Európe a na práva a povinnosti členských štátov organizácie podľa Štatútu RE. Za najdôležitejšie možno považovať „Rozhodnutie pre zabezpečenie rešpektovania práv a povinností, princípov, štandardov a hodnôt“, ktorým členské štáty znovupotvrdili svoje záväzky k normám a princípom medzinárodného práva, princípom právneho štátu, rešpektovania práv a povinností členských štátov, vrátane tých finančných. Toto rozhodnutie je zároveň odpoveďou Výboru ministrov RE na výzvu PZ RE vytvoriť novú koordinovanú procedúru, ktorá bude v budúcnosti použitá v prípade porušovania štatutárnych záväzkov zo strany členských štátov. Výbor ministrov RE pripomína, že všetky členské štáty by mali byť oprávnené participovať na rovnocennom základe v dvoch štatutárnych orgánoch RE za predpokladu neaplikovania sankčného režimu Štatútu RE. Výbor ministrov RE súčasne pripomína základnú povinnosť členských štátov platiť finančný príspevok do rozpočtu organizácie. Prijaté rozhodnutie zdôrazňuje primárnu zodpovednosť každého členského štátu porušujúceho štatutárne záväzky prijať opatrenia na vyriešenie situácie. Vyzýva na posilnenú a viac štruktúrovanú spoluprácu medzi monitorovacími aktivitami Výboru ministrov RE, PZ RE, generálneho tajomníka RE, Kongresu miestnych a regionálnych samospráv a komisárky RE pre ľudské práva.

b) Konflikty a krízy v Európe: úloha Rady Európy

Výbor ministrov RE pravidelne diskutuje o situácii v konfliktných zónach v priestore RE z pohľadu dodržiavania ľudských práv, a to najmä na Ukrajine a v Gruzínsku. V oboch prípadoch dochádza podľa RE k porušovaniu ľudských práv a zhoršovaniu ľudskoprávnej situácie. RE, a rovnako tak aj ostatné medzinárodné organizácie, majú sťažený (a niekedy aj úplne vylúčený) prístup do konfliktných zón a preto je nemožné úplné zhodnotenie situácie. Výbor ministrov RE pravidelne vyzýva na zabezpečenie neobmedzeného vstupu monitorovacích mechanizmov RE na tieto územia. Medzi ďalšie, menej pertraktované konfliktné zóny, patria severná časť Cypru, Náhorný Karabach a Podnestersko. Ministri počas zasadnutia prijali rozhodnutie, ktorým vzali na vedomie pozície delegácií členských štátov RE a aktivity RE týkajúce sa konfliktov a kríz v Európe. Taktiež vzali na vedomie 19. konsolidovanú správu generálneho tajomníka RE o konflikte v Gruzínsku a vyhlásenia členských štátov RE v tejto veci.

c) Zabezpečenie dlhodobej efektivity kontrolného mechanizmu Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd

V prijatom rozhodnutí Výbor ministrov RE pripomenul potrebu naplňovania záväzkov vyplývajúcich z deklarácií z Interlakenu (2010), Izmiru (2011), Brightonu (2012), Bruselu

(2015) a Kodane (2018), ako aj potrebu podpisu a ratifikácie Protokolov č. 15 a 16 k EDLP. Výbor ministrov RE vyjadril pevnú podporu systému EDLP a opatreniam prijatým na jeho posilnenie, privítal dosiahnuté výsledky v oblasti reformy systému EDLP a vyzdvihol potrebu efektívnej implementácie EDLP na vnútroštátnej úrovni. Slovenská republika jednoznačne podporuje tento proces s dôrazom na reformu ESLP, ktorý je napriek znižujúcemu sa počtu prejednávanych prípadov naďalej zaťažený veľkým množstvom podaných sťažností. Slovenská republika taktiež víta dialóg medzi RE a členskými štátmi o efektívnej implementácii rozsudkov ESLP zo strany vnútroštátnych orgánov.

d) Spolupráca RE s Európskou úniou

Európska únia (ďalej „EÚ“) je strategickým partnerom RE v mnohých oblastiach a zohráva kľúčovú úlohu v poskytovaní finančných zdrojov na jej aktivity. RE je pre EÚ základný referenčný rámec pre oblasť ľudských práv, demokracie a právneho štátu a plní kľúčovú úlohu najmä v kontexte susedskej politiky a politiky rozširovania EÚ. Výbor ministrov RE prijal rozhodnutie, ktorým ocenil najmä zvýšenie spolupráce v oblasti právneho štátu, ako aj spoločný záväzok oboch inštitúcií k efektívnemu multilateralizmu a vyjadril odhodlanie pre ďalšie posilnenie spolupráce v súlade s Memorandom o porozumení medzi RE a EÚ z r. 2007.

Minister zahraničných vecí a európskych záležitostí SR Miroslav Lajčák vo vystúpení zdôraznil, že RE je založená na spoločných univerzálnych hodnotách - úcta k ľudským právam, demokracia a právny štát. Súčasné výzvy sa dajú prekonať len konštruktívnym dialógom a využívaním princípov efektívneho multilateralizmu. Potvrdil, že Slovenská republika má záujem na zachovaní paneurópskeho charakteru tejto najstaršej európskej politickej organizácie. Vyzval Ruskú federáciu na plnenie svojich záväzkov a na zaplatenie príspevku do rozpočtu RE. Minister potvrdil dlhodobý postoj Slovenskej republiky, spočívajúci v podpore celistvosti a teritoriálnej integrity štátov, na územiach ktorých pretrvávajú nedoriešené konflikty, v rámci ich medzinárodne uznaných hraníc. Minister uložil ratifikačnú listinu k Dodatkovému protokolu k Dohovoru RE o predchádzaní terorizmu.

Na záver zasadnutia odovzdalo Fínsko predsedníctvo vo Výbore ministrov RE na nasledujúce šesťmesačné obdobie Francúzsku. V rámci politickej agendy bude nepochybne jednou z najdôležitejších priorít francúzskeho predsedníctva udržať Ruskú federáciu v RE.

Francúzsko medzi tematické priority predsedníctva Výboru ministrov RE zaradilo konsolidáciu európskeho systému ochrany ľudských práv na základe posilneného dialógu medzi sudcami. Prioritou je aj podpora rovnosti mužov a žien a boj proti násiliu na ženách a domácomu násiliu. Francúzske predsedníctvo Výboru ministrov RE sa mieni ďalej zamerať na riešenie nových výziev v oblasti ľudských práv a právneho štátu, spočívajúcich najmä v problematike umelej inteligencie, ochrany dát a osobných údajov v digitálnom priestore, prepojenia demokracie a informácií (s dôrazom na ochranu novinárov) a v oblasti boja proti korupcii.

Zasadnutie Výboru ministrov RE v Helsinkách bolo posledným pre Thorbjørna Jaglanda vo funkcii generálneho tajomníka RE z dôvodu uplynutia jeho druhého mandátu. Všetky delegácie ocenili jeho dlhoročné pôsobenie na čele organizácie a prínos pre jej efektívne fungovanie. Nového generálneho tajomníka RE bude voliť PZ RE 26. – 27. júna 2019 na plenárnom zasadnutí v Štrasburgu. Kandidátmi sú Marija Pejčinović Burić, ministerka

zahraničných vecí a európskych záležitostí Chorvátska a Didier Reynders, minister zahraničných vecí Belgicka.

Počas návštevy Helsínk prijal ministra Miroslava Lajčáka fínsky prezident Sauli Niinistö. Taktiež sa uskutočnilo stretnutie s odchádzajúcim ministrom zahraničných vecí Fínska Timom Soinim, ktorému minister Lajčák poďakoval za vykonanú prácu a spoluprácu so Slovenskou republikou.

Odovzdanie predsedníctva vo Výbore ministrov RE Gruzínsku ako nasledujúcej predsedníckej krajine sa uskutoční 27. novembra 2019 v Štrasburgu. Budúce zasadnutie Výboru ministrov RE sa uskutoční v máji 2020 v Gruzínsku.